

Delo kaže na nekatere izrazoslovne zadrege. Uveljavlja izrazje, ki je bolj kot v jezikoslovju doma v filozofiji jezika, npr. *izjava, izjavljanje, izjavljalec*. Ponesrečena je npr. definicija, da je *izjavljanje dejavnje pojavitve neke izjave*. Morebiti so izrazi *izrek, izrekanje, ilokucijska sila*, uporabljeni v prevodu Austinove knjige, primernejši od izrazov *izjava, izjavljanje, ilokucijska moč*. Zato morebiti niti ni tako narobe, da knjiga nima slovarja strokovnih izrazov.

Olga Kunst-Gnamuš
Pedagoški inštitut pri Univerzi v Ljubljani

SEDMI KONGRES MEDNARODNE ZVEZE UČITELJEV RUSKEGA JEZIKA IN LITERATURE (MOSKVA, 11.–17. AVGUST 1990) IN JEZIKOSLOVJE

Kar navajeni smo že, da se v zadnjih letih skoraj vse, kar je v zvezi s Sovjetsko zvezo in Rusijo, bliskovito spreminja. V tem smislu smo udeleženci 7. kongresa MAPRJAL-a (Mednarodne zveze učiteljev ruskega jezika in literature), ki je bil od 11. do 17. avgusta 1990 v Moskvi, pričakovali močno zaželeno spremembo tudi na tem kongresu. Problem te organizacije je bil namreč v tem, da je bila v njenem okviru poleg kvalitetnega strokovnega in znanstvenega dela vselej prisotna tudi ideološka obarvanost, kar ji seveda ni bilo v prid. Kljub temu se je veliko rusistov iz drugih dežel udeleževalo njenih prireditvev, saj druge take organizacije ni bilo, poleg tega pa je zlasti njen jezikovno usmerjeni del, ki je v primerjavi s književnostjo ideologiji manj podvržen, omogočal srečevanje in seznanjanje z dosežki stroke tako v Sovjetski zvezi kot po svetu.

Hkrati s spremembami v Sovjetski zvezi je prišlo tudi do spremembe položaja ruščine v svetu. Doslej je bila ruščina namreč v deželah, ki so bile v vplivni sferi SZ, npr. v vzhodnoevropskih deželah, obvezen predmet v šolah. Po političnih spremembah v teh deželah je bilo to določilo v glavnem opuščeno, tako da je tu prišlo do velikega premika v sistemu poučevanja tujih jezikov. Ruščina se je že ali pa se še bo umaknila predvsem angleščini, v manjši meri nemščini in drugim jezikom. Na Madžarskem, na primer, računajo, da imajo nekaj tisoč učiteljev ruščine, ki se bodo delno preusmerili v poučevanje drugih, sedaj iskanih tujih jezikov. V teh deželah bo ruščina torej izgubila svoj vodilni položaj, ki je temeljil bolj na političnih zahtevah kot pa na dejanskih potrebah in na zanimanju. Ta velikanski premik se je že začel in je težko napovedati njegov potek. Do neke mere ga lahko primerjamo s procesom, ki se je v Sloveniji (in v manjši meri v Jugoslaviji) začel že pred desetletji in je v Sloveniji pripeljal do tega, da je ruščina iz šol praktično izginila. Zdi se, da je šlo tu za reakcijo na prisilo, ki je nihalo zanimala preveč v nasprotno stran. Drugje v svetu je položaj danes namreč drugačen. Večja odprtost Sovjetske zveze in njeno vključevanje v mednarodno politično, gospodarsko in kulturno življenje je povzročilo, da na Zahodu zanimanje za ruščino in njeno poučevanje raste, kar je delno povezano tudi s poslovnimi načrti, saj se obeta v SZ veliko tržišče.

Udeležencev kongresa je bilo največ iz Sovjetske zveze in vzhodnoevropskih držav, iz Jugoslavije jih je bilo okoli 100, iz Slovenije 2, sicer pa jih je bilo z vseh kontinentov skupno približno 3000. Delo je bilo razdeljeno na tri velika področja (jezikoslovje, literarna veda in metodika) in organizirano v več sekcijah in na okroglih mizah. V jezikoslovni sekciji so bile tri podsekcije: jezikoslovni opis ruščine za učne potrebe, kontrastivno jezikoslovje in prevajanje, leksikografija. Spričo ogromnega števila prispevkov nima smisla naštevati naslovov. Naj se pomudim le ob enem od plenarnih referatov, ki so ga pripravili A. E. Suprun (Minsk), Arto Mustajoki (Helsinki) in Rumjana Pavlova (Sofija). Posvetili so ga že precej časa aktualnemu problemu funkcionalnega opisa jezika, ki je usmerjen od vsebine k obliki in je torej namenjen tvorcu besedila (prim. upovedovanje v Toporišičevi SS), ne pa kot je v večini tradicionalnih slovníc, od oblike k vsebini, kar bolj ustreza sprejemniku besedila (ta način seveda ni, kot poudarjajo avtorji, nič manj potreben). Funkcionalni opis ruščine oz. njegove elemente najdemo v vedno več delih, zanimajo take ruske jezikoslovce, kot so A. Bondarko, G. Zolotova, N. Švedova, pa tudi v zadnji Akademijski slovnici ruskega jezika iz l. 1980 najdemo elemente tega pristopa. Med deli, ki uporabljajo funkcionalni pristop, omenjajo npr. delo M. Možajeve Izražanje prislovnodoločilnih

odnosov v ruščini in delo M. V. Vsevolodove in T. A. Jaščenko Vzročno-posledični odnosi v sodobni ruščini. V obeh delih se popisuje določen pomenski segment ruščine in naštevajo strukture (zaenkrat v mejah nezloženega stavka), ki te pomene izražajo. Trenutno še ni kake večje, sistematičnejše slovnice, ki bi bila zgrajena po tem načelu. Začetni poskus lahko vidimo v tretjem delu Kratke praktične slovnice ruščine Igorja Miloslavskega, kjer naletimo na naslove, kot so Kako izražamo prisotnost oz. odsotnost predmeta, Kako izražamo vršilca dejanja, Kako izražamo predmet, ki ga dejanje prizadene, Kako izražamo orodje ali sredstvo, s katerim se kako dejanje izvrši itd. Vendar je ta slovnica premalo podrobna, ves funkcionalni del obsega pribl. 40 strani. Poleg pomanjkanja funkcionalnih del avtorji omenjajo še težave, ki jih imajo uporabniki takih del. Dejstvo je namreč, da se niti predavatelji niti učenci še ne znajdejo najbolje med pomenskimi kategorijami, ki odražajo dejanski svet, ampak so bolj vajeni običajnih jezikovnih kategorij. Tu bi lahko dodali, da glede klasifikacije pojmov in odnosov besedilnega sveta v jezikoslovju vlada še manjše soglasje kot glede jezikovnih kategorij, kar tudi ne olajšuje tovrstnega opisa.

Zanimiv je tudi predlog avtorjev, da bi se na osnovi že številnih kontrastivnih opisov ruščine in drugih slovanskih jezikov dalo misliti na kontrastivno slovnico slovanskih jezikov, pri čemer bi bilo treba uporabiti najboljše izkušnje tako deskriptivne kot funkcionalne slovnice. V sekciji za kontrastivno jezikoslovje je bilo zelo veliko prispevkov, ki so primerjali najrazličnejše ravni ruščine in drugih jezikov (tu je bil tudi prebran prispevek o razlikah v rabi glagolskih vidov med slovenščino in ruščino). Nihče več ne dvomi, da je treba pri poučevanju tujih jezikov upoštevati zgradbo in značilnosti maternega jezika in izpostaviti razlike med obema jezikoma. Pri poslušanju vrste sicer kvalitetnih prispevkov pa je bilo čutiti prenasičenost poslušalcev, ki so bili seznanjeni z vrsto jezikovnih značilnosti maternih jezikov referentov. To je pripeljalo do mnenja, da je treba vnaprej na takih velikih kongresih pri kontrastivnih prispevkih govoriti o problemih, ki so zanimivi s splošno jezikoslovnega stališča, in se ne izgubljalati v podrobnostih. Podpisana pa je vendarle dobila veliko spodbud ob kontrastivnem obravnavanju različnih jezikovnih značilnosti ruščine s strani čeških, poljskih in srbskih in hrvaških rusistov.

En dan kongresa je bil posvečen ekskurzijam v Zagorsk, Suzdal, Vladimir in Jasno Poljano. Kongres se je končal s sprejemom pri premieru Rižkovu v Kremlju. Udeleženci so dobili tudi nekatere knjige, od katerih je bila gotovo najdragocenejša kratka, priročna izdaja Akademijske gramatike. Organizacija kongresa je zahtevala velik trud in ogromne stroške in je škoda, da je prišlo do nekaterih nerodnosti v zvezi s kongresnimi gradivi, programi itd.

Ob zaključku kongresa je eden od govornikov podvomil v smiselnost kongresov s toliko udeleženci in menil, naj se odslej delo MAPRJAL-a raje preusmeri na ožje specializirana srečanja, ki so se že doslej izkazala za zelo plodna (npr. simpozij o kontrastivnem preučevanju ruščine in drugih jezikov v Beogradu l. 1978 in 1988), vendar to vprašanje verjetno ne muči le rusistov, ampak tudi druge strokovnjake. Vsekakor je bilo dovolj priložnosti za srečanje, poslušanje in razpravljanje, kar je vselej tudi eden pglavitnih namenov takih kongresov. Vendar se zdi, da je bil to dejansko zadnji kongres MAPRJAL-a v tako velikem merilu. Tako na zaključnem zasedanju kot na srečanju ožjega zbora predstavnikov različnih držav je prišla do izraza težnja in želja tistih rusistov, ki vidijo prihodnost te organizacije v strokovnem delu, usmerjenem v preučevanje ruskega jezika, literature in kulture brez kakršnihkoli ideoloških primesi, kar bo verjetno v povezavi s spremembami, omenjenimi v uvodu tega zapisa, pripeljalo do naravnega upada števila udeležencev.

Aleksandra Derganc
Filozofska fakulteta v Ljubljani

LITERATURA:

- Russkaja grammatika (red. N. Ju. Švedova in V. V. Lopatin), Moskva 1990.
M. O. Možaeva, Vyraženie obstojatel'stvennyh otnošenij v russkom jazyke. M. 1977.
M. V. Vsevolodova, T. A. Jaščenko, Pričinno-sledstvennye otnošenija v sovremennom russkom jazyke.
I. G. Miloslavskij, Kratkaja praktičeskaja grammatika russkogo jazyka, M. 1987.